

פרשת וַאֲרָא

צִדְדֵי תַעֲשֶׂה לַתּוֹבָה – וְאִרָא

דָּם, צִפְרָדַע ... – מה בין דָּם לַצִּפְרָדַע? ומדוע פתח דווקא בהם?

פרשתנו פותחת את סיפורן של עשר המכות, שהביא הקב"ה על המצריים במצרים, ששבע הראשונות שבהן, מתוארות בפרשתנו. שתי המכות הראשונות, הן **דָּם** ו**צִפְרָדַע**, ויש מקום לשאול, מדוע פתח הקב"ה דווקא בהן ולא באחרות? ובהיותן סמוכות זו לזו, יש גם מקום לבדוק, מה הזיקה, שקיימת ביניהן? ועל דרך חסידות, לפיה עלינו "לחיות את הפרשה", נכון גם לשאול מה יכולים אנו בדורנו, לקחת עימנו מהפרשה, ולהכניס אל תוך חיי היומיום שלנו?

ראשית, נתייחס למילה '**מִכָּה**', למקורה בכלל, ובהתייחס למכות מצריים, בפרט. שורשה של המלה, **מִכָּה**, וגם של פעולת ההכאה, הינו **נ.כ.ה.** עניינו של שורש זה בהחסרה, פעולה האמורה להחסיר מהאדם או מהעצם המוכה. כדוגמא, ניתן להביא פעולות כמו **ניכוי מס** (החסרתו מהשכר), או **הנאת אדם ח"ו**, המחסירה מכבודו, מבריאותו, ומכושר תפקודו. גם ה'**נכה**' "זכה" לתואר זה, מכיוון שיש חיסרון באיבריו, או בכישוריו, לעומת אדם רגיל. שורש זה אינו מזכר בתורה, לגבי רוב המכות, ובעצם ה"מכות", אינן מכוונות בתורה בשם זה. האזכור של שם העצם '**מִכָּה**', לגבי כל המכות, מופיע רק מאוחר יותר, בדברי הפלשתים המבוהלים, כמובא בספר שמואל, "אוי לנו מי יצילנו מיד האֱלֹהִים הַאֲדִירִים הָאֵלֶּה, אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹהִים הַמְּכִים אֶת מִצְרַיִם בְּכָל מִכָּה...". המכה הראשונה שבהן, **מכת הדָּם**, פותחת בפסוק "כֹּה אָמַר ה' בְּזֹאת תִּדְעַ כִּי אֲנִי ה' הַנֵּה אֶנְכִי מִכָּה בְּמִטָּה אֲשֶׁר בְּיַדִּי עַל הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם". ומעניין לשים לב, שמדובר פה **בהנאת המים**, מי היאור, ולא בהנאת מצרים, ביטוי שיש מקום לחפש אחר המשמעות הצפונה בו.

ניגש למכות הדם והצפרדע. באשר לסדר, בו הונחתו המכות על המצרים, קיימים פירושים רבים על דרך הנגלה, המציגים זוויות ראייה שונות, המשלימות זו את זו, באשר להגיון האלוקי המופלא, שבכל מעשי הבורא. נתייחס לשתיים מהגישות. הגישה הראשונה קושרת את שתי המכות הראשונות ליאור. הפגיעה ביאור, שהיה מ"אלוהי מצרים", יש בה משום מכה לאמונתם, והחסרה מכוחו המדומה ומכוח השפעתו. **מכת הדָּם** ניחתה על היאור, מקור המים המרכזי של מצרים, וממנו השתלשלה והמשיכה "על מימי מצרים על נהרותם על יאריהם ועל אגמיהם ועל כל מקוה מימיהם". גם מכת הצפרדע היא תוצאה מהטיית המטה על היאור, שבעקבותיה "וַיִּשְׂרַץ הַיָּאֵר צִפְרָדַעִים", ומשם הן עולות על מצרים. הקב"ה רוצה להבהיר לפרעה ולעמו, כי בורא אחד יש לעולם, והוא העומד מאחורי שליחותו של משה, לשחרר את עם ישראל. לכן הפסוק הנ"ל, המודיע לפרעה על **מכת הדָּם**, פותח בנוסח "בְּזֹאת תִּדְעַ כִּי אֲנִי ה'".

הגישה השנייה, לפי האברבנאל, מדברת על מידה כנגד מידה, שגמל הקב"ה למצרים, על מה שעוללו לעם ישראל. הגזירה הקשה והכואבת ביותר, לעם ישראל היתה "וַיִּצְוּ פְרַעֲה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיָּאֵרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ", הטבעת בניהם ביאור. המכה הראשונה מתייחסת גם לחוש הראייה. היאור, בו נשפך דמם של ילדי ישראל, "האֲדִים" מדמם, ולכן הם נענשים בהתאם וכל ארצם מתמלאת דם. **מכת הצִפְרָדַע**, המתייחסת גם לחוש השמיעה, באה בגלל צעקותיהם ובכיים של הורי הבנים הילודים, שנפלו על אוזניהם הערלות של המצרים. לכן נענשים המצרים בקרקור המתמיד והקשה של **הצִפְרָדַע**, קרקור הנשמע מכל עבר ופינה ואינו מאפשר למצרים לשמוע דבר. ולא זו בלבד, אלא שכאשר הצפרדע מקרקרת מתוך בטנם, היא מונעת מהם אפילו את היכולת להשמיע.

על פי הגישה החסידית, בכל הקורה לנו, ובוודאי במסופר בתורה לגבי אבותינו, יש מסר חשוב מאוד בעבורנו, לגבי הנהגותינו בחיי היומיום, ובעבודת-הבורא שלנו. ננסה תחילה לרדת לשורש המלה '**דָּם**', ולמהותם הרוחנית, וגם הגשמית, של הדם והצפרדע. **הדָּם** נקרא גם "נוזל החיים" כי הוא מספק לכל איברי הגוף את אבות המזון, את החמצן, לצורך הבעירה הפנימית בתאים, הורמונים, תרופות ועוד. הדם גם שומר על חומו של האדם, כאשר חום במקרה זה, מייצג חיות.

אם נמיין את רמות הנבראים, בסדר עולה של חשיבות, אזי מדובר בדומם, צומח, חי ומדבר. המדבר הינו האדם, נזר הבריאה, שנברא בצלם אלוקים, ובו נשמת חיים שנפח בו הבורא. הקב"ה מזהיר את האדם מפני שפיכות דמים, "שִׁפְךָ דָּם הָאֲדָם בְּאֲדָם דָּמוֹ שִׁפְךָ כִּי בְּצַלְמִי אֵלֶּקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם". גם לגבי בעלי חיים טהורים, המותרים באכילה, מזהירה התורה מפני אכילת **הדָּם** "כִּי הַדָּם הוּא הַחַיִּט". מעניין לגלות, שהשורש המתייחס ליציאתו של דם מן הגוף, פעולת הדימום, הינו **ד.מ.מ.** יציאת **הדָּם** מן הגוף, "משתקת" אותו ומורידה אותו למדרגת **דומם**. משמעותה של שפיכת דם האדם, היא כמו **לדומם** את המנוע שלו, לבטל את חיותו.

רמז למקור נוסף של **הדָּם**, הינו המילה **אדם**. ידוע, כי "שלשה שותפים בו באדם, אביו, אמו והקב"ה". המלה 'אדם', מורכבת מהאות א', ומהמילה '**דָּם**'. האות **א** (אלף), כפי שהזכרנו לא פעם, מייצגת את הקב"ה, הבורא, **אלופו** של עולם. הדם, לעומת זאת, מייצג את הנפש החיונית, שבלעדיה אין חיים, הקרויה גם הנפש הבהמית, בהיותה קשורה קשר

הדוק לגוף. ולאן נעלמו ההורים השותפים באדם? וראה זה פלא, אם נצרף בגימטריא, אב + אם (=44) נקבל 'דָם', כי האדם הינו תולדה של צירוף, של קשר **הדמים** והבשר בין הוריו, "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו וידבק באשתו והיו לִבְשָׁר אֶחָד". הקב"ה מצטרף כשותף, בהורדת החלק הרוחני, הנשמה, אל תוך הגוף. יוצא איפוא שה**דָם** מייצג אנרגיה, חום, חיות, רגש ואף התלהבות, כמו שהדבר בא לידי ביטוי בביטויים, "**דָם** חם", "אין לו **דָם**" וכיו"ב.

המים, לעומת זאת, אף שהם משמשים כבסיס העיקרי לדם, מייצגים דווקא את הקרירות. המים משמשים לצינון ולרענון, כפי שמובא גם בספר משלי "מִיָּם קָרִים עַל נַפְשׁ עֵינֶיךָ". בפנימיות, מייצג יסוד המים, את התענוג, את היכולת הכלכלית ואת ההנאות מתענוגות החיים הגשמיים. לא לחינם, שימש היאור כאלוהי מצרים, בהיותו המקור הראשוני, לשפע גשמי ולחוסן כלכלי, כאשר תענוגות החיים עמדו בראש מעיניהם. ארץ מצרים משמשת בתורה, כמשל, למקומות משופעים במים, "גן עדן עלי אדמות". אנו רואים זאת, כאשר התורה מתארת את בחירתו של לוט, בכיכר הירדן, "וַיֵּשֶׁא לוֹט אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת כָּל כַּפַּר הַיַּרְדֵּן כִּי כָלָה מִשְׁקָה לִפְנֵי שַׁחַת ה' אֶת סֹדֶם וְאֶת עֲמֹרָה כִּגְוֹן ה' נִאֲרָץ מִצְרַיִם". גם בני ישראל "המתאווים" במדבר, נזכרים בנוסטלגיה ב"סיר הבשר" שעזבו, "זָכְרָנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֵנֶם אֶת הַקֶּשֶׂאִים וְאֶת הָאֲבִטְחִים וְאֶת הַחֲצִיר וְאֶת הַבָּצְלִים וְאֶת הַשְּׂוִימִים".

בהמשך לאמור לעיל, מסביר הרבי מליובאוויטש, את המסר הפנימי שבמכות ה**דָם** וה**צַפְרָדַע**. המכה הראשונה שהחלה לשבור את גלות מצרים, היא הפיכת מי הנילוס לדם. "קרירות" אומר הרבי, "היא היפוכה של חיוניות, שכן הקדושה היא חיוניות". קרירות והעדר התלהבות ורגש בעבודת הבורא, היא העדר חיות אמיתית, החלפת הדם שבעורקים, במים. היצר הרע משקיע הרבה "אנרגיה", בצינון התרגשותו והתפעלותו של יהודי מהבנה פשוטה של גדולת הבורא, הבאה לידי ביטוי במעשה הבריאה, ואפילו מגילוי של אלוקות בנס או במופת. לכך רומזת דרישתו של פרעה (המייצג את היצר הרע) מהמצרים (שלוחיו של היצר הרע, השתולים בנו): "כָּל הַבָּן הַיְלֹוֹד", דהיינו, כָּל הַבְּנֵה (הַבָּן) הַנּוֹלָדִת (הַיְלֹוֹד) בְּמוֹחוֹ וּבְלִיבוֹ שֶׁל יְהוּדִי בְּאֶשֶׁר לְאֻלּוּקוֹת, "הַיְאִרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ", עליכם לצנן אותה מיד, ולהפיג ממנה כל חום, התלהבות ורגש. יש להעביר אותה לפסים שכליים קרים, ולהעלות כנגדה את הטענה, שכל האמצעים מצויים בידיו של הבורא, ומה החוכמה בכך, שהוא "מצליח לעשות" דבר כזה או אחר? "אין כל סיבה לצאת מהכלים ולהתרגש כל כך", אומר היצר הרע. המהלך הזה, נועד להביא לנתק ולהפרדה, בין מוחו של היהודי ובין ליבו, ולצמצום הדרגתי, עד כדי ניתוק הקשר שבינו ובין הקב"ה. בכך מנסה היצר הרע, למנוע את קיום המצוה המרכזית ו"אֶהְבֶּתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ". התיקון לכך, הוא הכאתו של היצר הרע במכת ה**דָם**, לפעול בחמימות, ולהכניס התלהבות וחיות, בעבודת הבורא.

הצפרדע, הבאה ממי היאור הקרירים, מייצגת אף היא קרירות. קרירות זו באה לידי ביטוי גם בהשתייכותה למשפחת ה"דו-חיים", בעלי חיים בעלי "דם קר". במכת הצפרדע, הצפרדע אינה מסתפקת ביציאה ממקווי המים ובהימצאותה בחוץ, ברשות הרבים (ברחובות), אלא היא עולה ונכנסת לפני ולפנים, לבתיהם של המצרים, למטבחים, אל תוך התנורים הלוהטים, לחדרי המיטות ואף אל תוך הקרביים שלהם (דרך הפה הפתוח). הרבי מסביר שהמקומות "החמים", אליהם נכנסת הצפרדע, מייצגים את ההתלהבות היתירה, מתענוגות העולם הזה. השיטה החלופית של היצר הרע, היא להפנות את כל ההתלהבות והרגש שלנו, כלפי הגשמיות, וההנאות הכרוכות בה, ובכך להחסיר מצד הקדושה. הפתרון לכך, הוא להנחית על היצר הרע, את מכת ה**צַפְרָדַע**, לצנן ולכבות, את החום וההתנשאות של הקליפה הגשמית, המסתירה ומכסה על האלוקות. גם פעולת הקרקור של הצפרדע, ששורשה המרובע הינו ק.ר.ק.ר (פעמיים 'קר'), מרמזת על פעולה חוזרת ונשנית, לקירור וצינון של החום וההתלהבות המוגזמים, מ"חיי המותרות" (שעצם שמם - "מותרות" - מרמז על היותם מיותרים בעצם).

דבר חסידות

חסיד אחד פגש במכר ותיק, שמזה זמן רב לא ראה אותו. החסיד הבחין בכך שפניו של חברו עגומות, ניכר היה עליו שדבר מה מעיק על לבו. שאלו החסיד לבריאותו, לשלום משפחתו ולמצב פרנסתו, ומתשובותיו של החבר הבין שהכול אצלו כשורה. התפלא החסיד ואמר לחברו, אתה ובני משפחתך בריאים ושלמים תודה לא-ל, וגם פרנסה יש לך ב"ה, אם כן אמור נא לי, מדוע נפלו פניך? השיב החבר : כל חיי שאפתי "להיות משהו", להיות פרופסור, לכתוב ספר, להיות "מישהו"! והנה, שאיפתי לא התממשה ואני כלום! השיב לו החסיד : הוי, כמה שאני מקנא בך! כל חיי אני משתדל להגיע לבחינת "אין ואפס" (התבטלות לפני הקב"ה), ולמרות כל זאת, אני מרגיש שאני עדיין משהו.

(מעובד, מפי השמועה)

שבת שלום ומבורך

|| ח ||

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות, במייל או במסר, אנא פנה אל ghananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.